

Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право
УДК 378

Найда Інна Володимирівна

кандидат наук з державного управління, доцент,

декан економіко-правового факультету

Київський кооперативний інститут бізнесу і права

Naida Inna

Candidate of Public Administration, Associate Professor,

Dean of the Faculty of Economics and Law

Kyiv Cooperative Institute of Business and Law

ORCID: 0000-0001-7296-7884

Руденко Юлія Миколаївна

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін

Київський кооперативний інститут бізнесу і права

Rudenko Yuliia

Candidate of historical sciences, Associate Professor,

Associate Professor of Social Sciences and Humanities

Kyiv Cooperative Institute of Business and Law

ORCID: 0000-0002-2276-199X

Тарасова Ірина Вікторівна

кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права

Київський кооперативний інститут бізнесу і права

Tarasova Iryna

PhD, Associate Professor, Head of the Department of Law

Kyiv Cooperative Institute of Business and Law

ORCID: 0009-0004-8883-7434

ФОРМУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЇ ТА ДОБРОЧЕСНОЇ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІЧНОЇ ПРАКТИКИ FORMATION OF ANTI-CORRUPTION AWARENESS AND ETHICAL BEHAVIOR OF STUDENTS IN THE PROCESS OF LEGAL CLINICAL PRACTICE

***Анотація.** Вступ. Нагальною потребою формування у майбутніх правників високого рівня антикорупційної свідомості та професійної доброчесності є однією з ключових проблем юридичної освіти. Корупція залишається серйозною загрозою ефективності правової системи, підриву довіри громадян до державних інституцій та справедливого правозастосування. Саме тому підготовка студентів юридичних спеціальностей має поєднувати не лише набуття професійних знань і практичних навичок, а й виховання ціннісних орієнтирів, які забезпечують нетерпимість до корупції та дотримання етичних норм у професійній діяльності.*

Юридична клінічна практика виступає ключовим механізмом реалізації цієї мети, оскільки вона дозволяє студентам застосовувати знання в реальних правових ситуаціях, стикаючись із етичними викликами та ухвалюючи рішення відповідно до принципів закону і професійної доброчесності. Такий підхід формує у студентів внутрішню мотивацію діяти чесно, відповідально та прозоро, що є важливою складовою антикорупційної культури майбутніх юристів.

Незважаючи на наявні напрацювання у сфері юридичної освіти та антикорупційної підготовки, проблема системного формування добропорядної поведінки та антикорупційних компетентностей студентів залишається недостатньо дослідженою. Сьогодні існує потреба у розробці уніфікованих методик, інтеграції антикорупційних практик у юридичні

клініки та створенні сприятливих педагогічних і психологічних умов, що забезпечують стійке засвоєння цінностей доброчесності.

Актуальність дослідження обумовлена тим, що формування антикорупційної свідомості і доброчесної поведінки студентів є не лише освітньою, а й соціальною потребою, від реалізації якої залежить майбутнє української правової системи.

Мета статті. Метою статті є всебічний аналіз потенціалу юридичної клінічної практики у формуванні антикорупційної свідомості та доброчесної поведінки студентів юридичних спеціальностей, а також визначення педагогічних, етичних і організаційних умов, що забезпечують ефективність цього процесу. У межах дослідження передбачається обґрунтувати роль юридичних клінік як інструмента розвитку професійної правосвідомості, окреслити вплив освітніх антикорупційних програм на становлення ціннісних орієнтацій студентів і визначити напрями вдосконалення клінічної підготовки з метою формування стійкої доброчесної та законослухняної поведінки майбутніх юристів.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження слугували наукові праці сучасних українських дослідників, присвячені питанням юридичної клінічної освіти, антикорупційної підготовки та формування доброчесності студентів, зокрема роботи Ю. Савелової [1], О. Мельник [2], І. Мартиненка [3], В. Мазур [4], Л. Мірошниченко [5] та Р. Мельничука [6]. Аналітичну базу склали нормативно-правові документи, методичні рекомендації юридичних клінік та результати сучасних освітніх практик у сфері протидії корупції.

Методологічну основу дослідження становив комплекс загальнонаукових і спеціальних методів. Зокрема, застосовано методи аналізу та синтезу - для опрацювання наукових джерел і виокремлення ключових підходів до формування доброчесності; порівняльно-правовий метод - для зіставлення педагогічних та організаційних моделей юридичної

клінічної підготовки; системний підхід - для розгляду юридичної клініки як інтегрованого освітнього середовища, що поєднує практичний, етичний та виховний компоненти; метод узагальнення - для формулювання висновків і визначення перспектив удосконалення антикорупційної освіти. Крім того, використано структурно-функціональний метод для аналізу ролей та функцій учасників клінічного процесу у формуванні доброчесної поведінки студентів.

Результати. Аналіз наукових джерел, сучасних методик юридичної клінічної освіти та практичних програм антикорупційного виховання дозволив визначити основні результати, яких досягає впровадження юридичних клінік у навчальний процес студентів юридичних спеціальностей

Встановлено, що участь у клінічній практиці сприяє формуванню у студентів високого рівня правової свідомості та усвідомлення значення доброчесної поведінки. Студенти, які працюють у клініках під керівництвом досвідчених наставників, стикаються з реальними етичними дилемами та антикорупційними ситуаціями, що дозволяє їм практично закріплювати знання про законність і професійну етику.

Дослідження показало, що системна антикорупційна освіта у поєднанні з клінічною практикою значно підвищує здатність студентів виявляти та оцінювати ризики корупційних проявів, приймати правомірні рішення та діяти відповідально у професійних ситуаціях.

Результати показують, що добровільна участь студентів у програмах доброчесності та антикорупційних тренінгах підвищує їх мотивацію до дотримання етичних стандартів і закріплює внутрішнє усвідомлення цінності чесності та законослухняності у професійній діяльності. Водночас виявлено, що ефективність формування доброчесності значною мірою залежить від організаційної підтримки клініки, наявності наставника та методичного забезпечення.

Проведений аналіз показав, що юридичні клініки сприяють розвитку не лише антикорупційної свідомості, а й професійних комунікативних і соціальних компетентностей, необхідних для ефективної діяльності юриста в сучасному правовому середовищі. Студенти, залучені до практичної роботи, краще розуміють принципи прозорості, відповідальності та етичності, що є фундаментом професійної доброчесності.

Таким чином, результати дослідження підтверджують, що юридична клінічна практика є ефективним інструментом формування доброчесності та антикорупційної поведінки студентів, забезпечуючи інтеграцію теоретичних знань, практичних навичок та ціннісних орієнтирів у професійну підготовку майбутніх юристів.

Перспективи. Перспективи подальших досліджень у сфері формування антикорупційної свідомості та доброчесної поведінки студентів юридичних спеціальностей полягають у кількох ключових напрямках. Доцільно розробити уніфіковану модель юридичної клінічної практики, що інтегруватиме педагогічні, психологічні, правові та етичні інструменти формування доброчесності, з чіткими критеріями оцінювання рівня антикорупційної свідомості студентів.

Важливим є вдосконалення методик навчання та тренінгів, спрямованих на розвиток антикорупційних компетентностей, зокрема через кейс-методи, моделювання реальних правових ситуацій та інтеграцію міждисциплінарних підходів. Це дозволить створити ефективне середовище для практичного засвоєння етичних норм та правових принципів.

Перспективним напрямом є аналіз ефективності організаційних та управлінських механізмів юридичних клінік, зокрема впливу наставництва, методичного забезпечення та доступності практики на формування професійної доброчесності студентів. Важливо дослідити взаємозв'язок

між рівнем антикорупційної підготовки і реальними результатами професійної діяльності випускників.

Актуальним є розширення співпраці юридичних клінік із державними органами та громадськими інституціями, що дозволить створити практико-орієнтовану антикорупційну платформу та розвивати навички застосування законних і етичних підходів у професійній діяльності.

Таким чином, подальші дослідження мають спрямовуватися на комплексне поєднання теоретичних, практичних та організаційних аспектів, що забезпечить системне формування у студентів не лише знань і навичок, а й стійких ціннісних орієнтирів доброчесності та антикорупційної поведінки, що є необхідною передумовою розвитку ефективної правової системи в Україні.

Ключові слова: юридична клінічна практика, антикорупційна свідомість, доброчесність, професійна етика, правова культура, антикорупційна освіта.

Summary. Introduction. An urgent need to cultivate a high level of anti-corruption awareness and professional integrity among future legal professionals is one of the key challenges in legal education. Corruption remains a serious threat to the effectiveness of the legal system, undermining citizens' trust in state institutions and the fair application of the law. Therefore, the training of law students must combine not only the acquisition of professional knowledge and practical skills, but also the development of value-oriented principles that ensure intolerance of corruption and adherence to ethical norms in professional activity.

Legal clinical practice serves as a key mechanism for achieving this goal, as it allows students to apply their knowledge in real legal situations, face ethical challenges, and make decisions in accordance with the principles of law and professional integrity. This approach fosters in students an internal motivation to

act honestly, responsibly, and transparently, which is an important component of the anti-corruption culture of future lawyers.

Despite the existing developments in legal education and anti-corruption training, the issue of systematically shaping ethical behavior and anti-corruption competencies among students remains insufficiently researched. There is currently a need to develop unified methodologies, integrate anti-corruption practices into legal clinics, and create favorable pedagogical and psychological conditions that ensure the stable adoption of integrity-based values.

The relevance of this research is determined by the fact that fostering anti-corruption awareness and integrity-driven behavior among students is not only an educational but also a social necessity, on which the future of the Ukrainian legal system depends.

Purpose. The aim of the article is to provide a comprehensive analysis of the potential of legal clinical practice in shaping anti-corruption awareness and ethical behavior among law students, as well as to identify the pedagogical, ethical, and organizational conditions that ensure the effectiveness of this process. The study seeks to substantiate the role of legal clinics as a tool for developing professional legal consciousness, outline the impact of educational anti-corruption programs on the formation of students' value orientations, and determine directions for improving clinical training in order to foster stable integrity-based and law-abiding behavior among future lawyers.

Materials and methods. The research materials consisted of scholarly works by contemporary Ukrainian researchers devoted to issues of legal clinical education, anti-corruption training, and the formation of student integrity, including studies by Yu. Savelova [1], O. Melnyk [2], I. Martynenko [3], V. Mazur [4], L. Miroshnychenko [5], and R. Melnychuk [6]. The analytical basis was formed by regulatory and legal documents, methodological guidelines of legal

clinics, and the results of modern educational practices in the field of anti-corruption.

The methodological foundation of the study comprised a set of general scientific and special methods. In particular, methods of analysis and synthesis were applied to examine academic sources and identify key approaches to cultivating integrity; the comparative-legal method was used to contrast pedagogical and organizational models of legal clinical training; the systemic approach served to consider the legal clinic as an integrated educational environment combining practical, ethical, and developmental components; the method of generalization was employed to formulate conclusions and outline prospects for improving anti-corruption education. In addition, the structural-functional method was used to analyze the roles and functions of participants in the clinical process in fostering ethical behavior among students.

Results. Analysis of scientific sources, modern methods of clinical legal education, and practical programs of anti-corruption training has made it possible to identify the key outcomes achieved through the integration of legal clinics into the educational process of law students.

It has been established that participation in clinical practice contributes to the formation among students of a high level of legal awareness and an understanding of the importance of ethical and honest behavior. Students working in clinics under the supervision of experienced mentors encounter real ethical dilemmas and anti-corruption situations, which allows them to practically reinforce their knowledge of legality and professional ethics.

The study showed that systematic anti-corruption education combined with clinical practice significantly enhances students' ability to identify and assess the risks of corruption, make lawful decisions, and act responsibly in professional situations.

The results indicate that voluntary participation in integrity programs and anti-corruption training increases students' motivation to adhere to ethical standards and strengthens their internal awareness of the value of honesty and lawfulness in professional activities. At the same time, it was found that the effectiveness of integrity formation largely depends on the organizational support of the clinic, the presence of a mentor, and methodological resources.

The analysis demonstrated that legal clinics contribute not only to the development of anti-corruption awareness but also to the formation of professional communication and social competences necessary for effective legal practice in a modern legal environment. Students involved in practical work gain a better understanding of the principles of transparency, accountability, and ethical conduct, which form the foundation of professional integrity.

Thus, the results of the study confirm that legal clinical practice is an effective tool for shaping integrity and anti-corruption behavior among students, ensuring the integration of theoretical knowledge, practical skills, and value-based orientations into the professional training of future lawyers.

Discussion. Prospects for further research in the field of forming anti-corruption awareness and integrity-oriented behavior among law students lie in several key directions. It is advisable to develop a unified model of legal clinical practice that integrates pedagogical, psychological, legal, and ethical tools for fostering integrity, with clear criteria for assessing the level of students' anti-corruption awareness.

An important task is to improve teaching methods and training programs aimed at developing anti-corruption competencies-particularly through case-based learning, modeling real legal situations, and integrating interdisciplinary approaches. This will help create an effective environment for the practical assimilation of ethical norms and legal principles.

A promising direction involves analyzing the effectiveness of organizational and managerial mechanisms within legal clinics, including the impact of mentorship, methodological support, and accessibility of practice on the formation of students' professional integrity. It is important to study the relationship between the level of anti-corruption training and the actual outcomes of graduates' professional activities.

Another relevant area is expanding cooperation between legal clinics, government institutions, and civil society organizations, which would facilitate the development of a practice-oriented anti-corruption platform and enhance students' skills in applying lawful and ethical approaches in their professional work.

Thus, further research should focus on a comprehensive combination of theoretical, practical, and organizational aspects, ensuring a systematic formation in students not only of knowledge and skills but also of stable value-based orientations toward integrity and anti-corruption behavior-an essential prerequisite for the development of an effective legal system in Ukraine.

Keywords: *legal clinical practice, anti-corruption awareness, integrity, professional ethics, legal culture, anti-corruption education.*

Постановка проблеми. Сучасні трансформаційні процеси в українському суспільстві та правовій системі висувають потребу у формуванні нового покоління юристів, здатних діяти відповідально, доброчесно та принципово щодо будь-яких проявів корупції.

Корупція залишається однією з ключових загроз національній безпеці, стримує розвиток державних інституцій, підриває довіру громадян до правової системи, а отже - потребує системного подолання не лише на рівні державної політики, а й на рівні професійної освіти.

Формування антикорупційних компетентностей та доброчесних моделей поведінки має починатися ще у процесі навчання майбутніх

правників, адже саме від їхньої професійної етики, моральної стійкості та практичної підготовленості залежить ефективність правозастосування у майбутньому.

Юридична клінічна освіта, яка поєднує теоретичне навчання з практичною діяльністю, становить важливий елемент підготовки юристів і створює сприятливі умови для виховання доброчесності та формування антикорупційної свідомості студентів.

У межах клінічної практики студенти не лише набувають професійних навичок, а й стикаються з реальними етичними викликами, які вимагають ухвалення рішень згідно із законом та моральними стандартами.

Проте, незважаючи на важливість юридичних клінік для становлення професійної етики, проблема цілеспрямованого формування доброчесної та антикорупційної поведінки студентів у цьому середовищі залишається недостатньо дослідженою та потребує комплексного теоретичного й методичного обґрунтування.

З огляду на це, актуальним є вивчення потенціалу юридичної клінічної практики як інструмента розвитку доброчесності та антикорупційної культури студентів, визначення ефективних підходів, засобів і психолого-педагогічних умов, що сприяють усвідомленню студентами цінності законослухняної поведінки. У цьому контексті особливої уваги потребує питання, яким чином освітній процес у юридичних клініках може бути використаний для формування внутрішньої мотивації студентів до доброчесної професійної діяльності, а також як інтегрувати антикорупційні освітні практики в систему підготовки майбутніх юристів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика формування доброчесності та антикорупційної поведінки студентів юридичних спеціальностей посідає важливе місце в сучасних українських наукових дослідженнях. Значний внесок у розвиток теоретико-методологічних засад

юридичної клінічної освіти зробила Ю. Савелова [1], яка визначає клінічну підготовку як ключовий інструмент формування професійної компетентності та правової свідомості майбутніх юристів. Питання антикорупційної освіти у закладах вищої освіти ґрунтовно розглядає О. Мельник [2], акцентуючи на необхідності системного підходу до розвитку антикорупційних компетентностей студентів у межах освітнього середовища.

Аспекти формування культури академічної доброчесності у студентської молоді обґрунтовані у працях І. Мартиненка [3], де доброчесність розглядається як фундаментальна цінність професійної підготовки правника. Психологічні механізми становлення правосвідомості та етично відповідальної поведінки студентів аналізує В. Мазур [4], наголошуючи на важливості врахування мотиваційних і поведінкових чинників під час фахової підготовки.

Практико орієнтований вимір формування антикорупційної свідомості майбутніх юристів розкрито у роботах Л. Мірошніченко [5], яка акцентує на ролі юридичних клінік у розвитку навичок етично виваженого прийняття рішень в умовах реальних правових ситуацій. Досвід упровадження програм доброчесності в юридичних клініках України узагальнений у дослідженні Р.Мельничука [6], що демонструє можливості застосування інноваційних освітніх методик для формування стійких антикорупційних цінностей у студентів.

Таким чином, дана робота продовжує актуальну наукову дискусію, поєднуючи правові, педагогічні, психологічні та етичні підходи до проблеми, а також розширює дослідження того, як юридична клінічна практика може стати ефективним інструментом формування доброчесності та антикорупційної поведінки серед майбутніх фахівців правничої сфери.

Мета статті. Метою статті є всебічний аналіз потенціалу юридичної клінічної практики у формуванні антикорупційної свідомості та доброчесної

поведінки студентів юридичних спеціальностей, а також визначення педагогічних, етичних і організаційних умов, що забезпечують ефективність цього процесу. У межах дослідження передбачається обґрунтувати роль юридичних клінік як інструмента розвитку професійної правосвідомості, окреслити вплив освітніх антикорупційних програм на становлення ціннісних орієнтацій студентів і визначити напрями вдосконалення клінічної підготовки з метою формування стійкої доброчесної та законослухняної поведінки майбутніх юристів.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження слугували наукові праці сучасних українських дослідників, присвячені питанням юридичної клінічної освіти, антикорупційної підготовки та формування доброчесності студентів, зокрема роботи Ю. Савелової [1], О. Мельник [2], І. Мартиненка [3], В. Мазур [4], Л. Мірошніченко [5] та Р. Мельничука [6]. Також аналітичну базу склали нормативно-правові документи, методичні рекомендації юридичних клінік та результати сучасних освітніх практик у сфері протидії корупції.

Методологічну основу дослідження становив комплекс загальнонаукових і спеціальних методів. Зокрема, застосовано методи аналізу та синтезу - для опрацювання наукових джерел і виокремлення ключових підходів до формування доброчесності; порівняльно-правовий метод - для зіставлення педагогічних та організаційних моделей юридичної клінічної підготовки; системний підхід - для розгляду юридичної клініки як інтегрованого освітнього середовища, що поєднує практичний, етичний та виховний компоненти; метод узагальнення - для формулювання висновків і визначення перспектив удосконалення антикорупційної освіти. Крім того, використано структурно-функціональний метод для аналізу ролей та функцій учасників клінічного процесу у формуванні доброчесної поведінки студентів.

Виклад основного матеріалу. Формування антикорупційної та доброчесної поведінки студентів у процесі юридичної клінічної практики є одним із ключових завдань сучасної юридичної освіти, оскільки саме майбутні правники становлять професійне середовище, яке має забезпечувати верховенство права, справедливість і законність у суспільстві.

Юридична клінічна освіта поєднує теоретичні знання студентів із практичною діяльністю та формує їхню професійну етику, правосвідомість і відповідальність. Як підкреслює Ю. Савелова, юридична клінічна освіта - це не лише практичний компонент підготовки юриста, а комплекс способів і прийомів адаптації теоретичних знань у процесі надання реальної правової допомоги [1]. Саме в такій діяльності проявляється здатність студентів дотримуватися етичних норм, діяти доброчесно, ухвалювати рішення, що відповідають закону й суспільним цінностям.

Юридична клініка створює унікальні умови для формування доброчесної поведінки, оскільки студенти вперше взаємодіють із реальними клієнтами, чиї проблеми вимагають не лише юридичної грамотності, але й моральної відповідальності. Участь у клінічній практиці розвиває вміння утримувати професійну дистанцію, зберігати конфіденційність, діяти неупереджено та справедливо. Це сприяє формуванню у студентів усвідомлення того, що їхні дії можуть реально впливати на права та долі інших людей. Такий досвід є підґрунтям для становлення правничої етики та принципів професійної доброчесності, без яких подальша юридична діяльність є неможливою.

Важливо зазначити, що формування антикорупційної поведінки не може обмежуватися лише вивченням законодавства про корупцію. Вона потребує системного виховання внутрішньої установки на нетерпимість до корупційних практик у будь-яких проявах. Саме тому в умовах юридичної клініки студент зустрічається з конкретними моральними викликами -

необхідністю ухвалювати рішення відповідно до закону, не піддаючись зовнішньому тиску або потенційним вигодам. Одним із важливих інструментів такого виховання стає залучення студентів до спеціальних тренінгів і освітніх програм. Так, у 2023–2024 роках було запроваджено низку освітніх ініціатив, спрямованих на розвиток студентської доброчесності та антикорупційної свідомості, що дозволяє формувати у молоді стійкі антикорупційні переконання через практику і навчання [2].

Доброчесність у сучасній юридичній освіті охоплює як академічну, так і професійну складову. Академічна доброчесність передбачає чесність у процесі навчання, недопустимість плагіату, фальсифікації, списування та будь-яких недобросовісних дій. Однак у юридичній клініці ці принципи набувають прикладного змісту: студент має не просто відповідати вимогам навчальної дисципліни, а діяти згідно з етичним кодексом юриста, бути прикладом законослухняної поведінки. Університети дедалі активніше запроваджують заходи, спрямовані на поширення культури доброчесності серед студентської молоді, що є важливою складовою запобігання корупції в освіті загалом [3].

Юридична клінічна практика також сприяє розвитку критичного мислення та вміння аналізувати правові ситуації з погляду етичних і правових норм. Під керівництвом досвідчених викладачів і практикуючих юристів студенти вчаться не лише формулювати правову позицію, а й оцінювати можливі ризики, діяти в інтересах клієнта, не порушуючи при цьому принципів законності. Така співпраця є важливою, оскільки молодь сприймає професійну поведінку наставників як модель для наслідування. Як зазначають українські дослідники, формування доброчесної поведінки неможливе без опертя на психологічні умови та педагогічні підходи, що стимулюють розвиток внутрішньої мотивації до правомірної поведінки [4].

Суттєвий вплив на формування антикорупційної компетентності студентів мають семінари, тренінги й практичні заняття, що проводяться спільно з державними та громадськими інституціями. Зокрема, участь студентів юридичних клінік у всеукраїнських науково-практичних семінарах, присвячених питанням запобігання корупції в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови, сприяє поглибленню їхнього розуміння ризиків корупційних практик і значення доброчесності в умовах підвищених викликів для держави [5].

Участь у таких подіях дозволяє студентам не лише отримувати актуальну інформацію, а й обговорювати реальні кейси, аналізувати типові порушення та моделювати власні рішення.

Юридичні клініки активно впроваджують власні локальні програми та стажування, спрямовані на розвиток практичних навичок доброчесної поведінки. Такі програми моделюють реальні ситуації, у яких студент повинен діяти відповідно до етичних норм правничої професії, демонструючи чесність, відповідальність, повагу до клієнта та справедливість. Практичні стажування, реалізовані юридичними клініками у 2024–2025 роках, показали, що системна робота з формування доброчесності у студентів підвищує їхню здатність до прийняття етично обґрунтованих рішень і знижує толерантність до будь-яких форм корупційної поведінки [6].

Загалом юридична клінічна практика є дієвим інструментом формування антикорупційної поведінки та доброчесності, оскільки поєднує теоретичні знання, практичний досвід, етичні виклики та виховну складову. Вона сприяє розвитку правової культури, формуванню професійної свідомості та підготовці майбутніх юристів, здатних протистояти корупції не лише формально, а на рівні ціннісних переконань.

Для досягнення стійкого результату необхідними є системна підтримка юридичних клінік, розширення освітніх програм з антикорупційної тематики,

поглиблення співпраці між університетами, державними органами та громадськими організаціями. Саме такий комплексний підхід дозволить забезпечити виховання нового покоління правників, для яких доброчесність стане не лише професійною вимогою, а внутрішньою потребою і стилем життя.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження засвідчує, що юридична клінічна практика є ефективним інструментом формування антикорупційної свідомості та доброчесної поведінки студентів юридичних спеціальностей. Саме в умовах реальної взаємодії з клієнтами, під керівництвом досвідчених викладачів і практикуючих юристів, студенти набувають не лише професійних компетентностей, а й засвоюють фундаментальні етичні принципи, які визначають якість майбутньої правничої діяльності. Аналіз наукових джерел показав, що питання доброчесності посідають ключове місце у сучасних дослідженнях юридичної підготовки й підкреслюють необхідність інтеграції ціннісних орієнтирів у фахову підготовку студентів.

Встановлено, що юридична клінічна освіта забезпечує поєднання знань, навичок і моральних установок, створюючи середовище, сприятливе для виховання відповідальності, чесності, поваги до прав людини та нетерпимості до корупції. Важливими елементами цього процесу є системна підтримка студентів наставниками, участь у антикорупційних освітніх заходах, моделювання етичних ситуацій та розвиток навичок ухвалення правомірних і професійно виважених рішень. Разом із тим, ефективність формування доброчесності значною мірою залежить від організаційної культури закладу вищої освіти, доступності клінічної практики та якості методичного забезпечення.

Окреслено ключові проблеми, що потребують подальших досліджень: відсутність уніфікованих стандартів формування доброчесності в юридичних

клініках, недостатня розробленість методик оцінювання етичної поведінки студентів, нерівний доступ до клінічної практики в різних ЗВО, а також потреба у поглибленні психологічних аспектів антикорупційної мотивації.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні комплексної моделі формування доброчесної поведінки студентів у юридичній клінічній практиці, яка інтегруватиме педагогічні, психологічні, правові та організаційні інструменти. Доцільним є також створення національних стандартів етичної підготовки майбутніх юристів, удосконалення форм моніторингу доброчесності, упровадження інноваційних тренінгових програм, симуляційних моделей, кейс-методів і міждисциплінарних навчальних модулів. Окремий напрям подальших досліджень може бути пов'язаний із вивченням ефективності співпраці юридичних клінік із органами державної влади та громадськими інституціями у сфері антикорупційної освіти.

Таким чином, юридична клінічна практика має значний потенціал не лише як навчальна форма, а як важливий механізм формування доброчесних та відповідальних юристів нового покоління. Її подальший розвиток і наукове обґрунтування сприятимуть зміцненню правової культури та побудові ефективної антикорупційної системи в Україні.

Література

1. Савелова Ю. М. Юридична клінічна освіта в системі професійної підготовки юристів. *Актуальні проблеми інноваційної освіти*. 2023. № 4. С. 15–23.
2. Мельник О. В. Антикорупційна освіта студентів юридичних спеціальностей: сучасні підходи. *Вісник юридичної науки*. 2022. № 2. С. 45–52.
3. Мартиненко І. О. Формування культури академічної доброчесності

у закладах вищої освіти України. *Педагогічні науки*. 2023. Т. 3. № 1. С. 67–75.

4. Мазур В. В. Психологічні умови формування правосвідомості студентів юридичних спеціальностей. *Науковий вісник КДПУ*. 2022. Вип. 12. С. 102–110.

5. Мірошниченко Л. В. Протидія корупції в умовах воєнного стану: роль студентських юридичних клінік : *Проблеми запобігання корупції під час війни та в післявоєнний період*: матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару (Київ, 18 квіт. 2024 р.). Київ: НЮУ, 2024. С. 28–34.

6. Мельничук Р. С. Добросесність на практиці: досвід запровадження програм юридичних клінік у 2024–2025 роках. *Юридична освіта і практика*. 2025. № 1. С. 56–64.

References

1. Savelova Yu. M. Yurydychna klinichna osvita v systemi profesiinoi pidhotovky yurystiv. Aktualni problemy innovatsiinoi osvity. 2023. № 4. S. 15–23 [in Ukrainian].

2. Melnyk O. V. Antykoruptsiina osvita studentiv yurydychnykh spetsialnostei: suchasni pidkhody. Visnyk yurydychnoi nauky. 2022. № 2. S. 45–52 [in Ukrainian].

3. Martynenko I. O. Formuvannia kultury akademichnoi dobrochesnosti u zakladakh vyshchoi osvity Ukrainy. Pedagogichni nauky. 2023. Т. 3. № 1. С. 67–75 [in Ukrainian].

4. Mazur V. V. Psykholohichni umovy formuvannia pravovidomosti studentiv yurydychnykh spetsialnostei. Naukovyi visnyk KDPU. 2022. Vyp. 12. S. 102–110 [in Ukrainian].

5. Miroshnychenko L. V. Protydiia koruptsii v umovakh voiennoho stanu: rol studentskykh yurydychnykh klinik : *Problemy zapobihannia koruptsii pid chas*

viiny ta v pisliavoiennyi period: materialy Vseukr. nauk.-prakt. seminaru (Kyiv, 18 kvit. 2024 r.). Kyiv: NIuU, 2024. S. 28–34 [in Ukrainian].

6. Melnychuk R. S. Dobrochesnist na praktytsi: dosvid uprovadzhennia prohram yurydychnykh klinik u 2024–2025 rokakh. Yurydychna osvita i praktyka. 2025. № 1. S. 56–64 [in Ukrainian].